

VOORWOORD BIJ DE EERSTE UITGAVE

U hebt voor u de eerste uitgave van de historische vereniging "Den Ouden Dijk" Herwijnen. Deze uitgave is tot stand gebracht door een redactiecommissie, samengesteld uit (voorlopige) bestuursleden van de historische vereniging.

De vereniging houdt zich bezig met het verzamelen van alles wat direct of indirect met de historie van Herwijnen te maken heeft. Met deze uitgave wil de vereniging ook "op papier" wat over de historie van Herwijnen verzamelen en tegen een kleine vergoeding aan belangstellenden aanbieden. Het ligt niet in de bedoeling een op diepgaande studie berustende historische uitgave te verzorgen. Neen, voor historische artikelen op niveau over Herwijnen, verwijzen wij u naar de geschiedenis van Herwijnen beschreven door drs. A. Bijl in "Over heren, weiden en kastelen" en de "Herwijnnense vertellingen" van M. van Maaren. Samen geven de beide auteurs een vrij compleet beeld van de geschiedenis van Herwijnen.

De uitgave van "Den Oude Dijk" zal op de eerste plaats een populair blad zijn met voor een ieder begrijpelijke tekst en voor "elck wat wils". In de loop der tijd is er over Herwijnen veel in privé-archieven opgenomen en in allerhande tijdschriften en vlugschriften gepubliceerd, het lijkt zinvol deze gegevens, eventueel met aanvullingen en nieuwe artikelen ter verzameling, via deze uitgave aan een breed publiek aan te bieden.

De inhoud zal dan ook bestaan uit historische anekdotes, volksvertellingen, dialectologie, bekende of belangrijke personen, foto's, prenten, cartografie enz. Dit alles uit vroege, maar zeker ook veel uit nabije historie.

Hopelijk zal deze uitgave van de historische vereniging "Den Ouden Dijk" in een behoefte voorzien. De belangstelling voor de aangeboden nummers zal sterk bepalend zijn voor de continuering van deze uitgave.

A handwritten signature in dark ink, appearing to be 'M. van Maaren', written in a cursive style.

Voorlopig bestuur:

de heer M. van Maaren
Achterweg 76
4171 BD Herwijnen
tel. 0418 - 581594

mevrouw H. van Dongen
Waaldijk 91
4171 CB Herwijnen
tel. 0418 - 581851

de heer J. de Kock
Meikampgraaf 8
4174 LB Hellouw
tel. 0418 - 581391

mevrouw D. van Zee-van Arendonk
Graaf Reinaldweg 3
4171 LC Herwijnen
tel. 0418 - 58582246

de heer J.P. Kwakernaak
Kromme Akkers 21
4171 BM Herwijnen
tel. 0418 - 581723

**Voorlopige statuten van de historische vereniging
"Den Ouden Dijk" Herwijnen.**

Artikel 1: Naam, duur en zetel

1. De vereniging draagt de naam: Historische vereniging "Den Ouden Dijk" Herwijnen.
2. Zij wordt opgericht medio 1996 en aangegaan voor onbepaalde tijd.
3. Zij heeft haar zetel in Herwijnen.

Artikel 2: Doel

De vereniging stelt zich ten doel:

- a. het bevorderen van de kennis van de geschiedenis van Herwijnen;
- b. het bevorderen van instandhouding en behoud van roerende en onroerende goederen die voor de geschiedenis van Herwijnen van waarde zijn;
- c. het bijeen brengen van historische gegevens, zoals schilderijen, meubilair, etc.
Alles wat met de historie van Herwijnen te maken heeft in de ruimste zin van het woord;
- d. het bevorderen van de leefbaarheid van Herwijnen.

Artikel 3: Leden

1. De vereniging bestaat uit leden en ere-leden.
2. Lid van de vereniging kan zijn een ieder, die het doel van de vereniging wenst na te streven. Indien een lid bij het begin van een verenigingsjaar de contributie over het onmiddellijk daaraan voorafgaande verenigingsjaar niet heeft voldoen, vervalt zijn lidmaatschap.
3. Ere-lid van de vereniging is degene die op voorstel van het bestuur door de algemene vergadering daartoe wordt benoemd op grond van bijzondere verdiensten jegens de vereniging of jegens het doel van de vereniging.

Artikel 4: Bestuur

1. Het bestuur van de vereniging bestaat uit tenminste vijf leden, door de algemene vergadering voor een tijd van vier jaren gekozen uit hen die een jaar of langer lid zijn. Het bestuur wijst uit zijn midden een voorzitter, een secretaris en een penningmeester aan.
2. Elk jaar treden één of meer leden van het bestuur af en wel volgens een door het bestuur op te maken rooster. Dit rooster wordt zo opgesteld, dat elk jaar tenminste drie leden niet aftreden. Een lid is terstond herkiesbaar.

3. **Het bestuurslidmaatschap eindigt tevens:**

- a. door bedanken;
- b. bij het ophouden lid van de vereniging te zijn;
- c. als gevolg van ontslag bij een met tenminste twee derde van de uitgebrachte geldige stemmen genomen besluit van de algemene vergadering.

In deze gevallen wordt door het bestuur in een tussentijdse verkiezing voorzien.

4. Het bestuur doet jaarlijks verslag van zijn werkzaamheden. De penningmeester legt elk jaar in de algemene vergadering rekening en verantwoording af van zijn beheer.
5. De voorzitter en de secretaris vertegenwoordigen samen de vereniging in en buiten rechte. Bij hun belet, afwezigheid of ontstentenis wordt door het bestuur uit zijn midden in vervanging voorzien.

Artikel 5: Algemene vergadering

1. De algemene vergadering wordt tenminste eenmaal per jaar bijeen geroepen.
2. De bijeenroeping geschiedt door het bestuur bij een tenminste tien dagen tevoren aan alle leden te verzenden convocatie, vermeldende de ter vergadering te behandelen onderwerpen.
3. Op schriftelijk verzoek van tenminste een tiende gedeelte der leden of, indien dit aantal geringer is, van tien leden is het bestuur verplicht tot het bijeenroepen van de algemene vergadering op een termijn van niet langer dan twee weken. Indien aan het verzoek binnen veertien dagen geen gevolg wordt gegeven kunnen de verzoekers zelf tot die bijeenroeping overgaan op de in het vorige lid omschreven wijze of advertentie in een te Herwijnen veel gelezen streekblad.
4. Over personen wordt in de algemene vergadering schriftelijk gestemd.

Artikel 6: Geldmiddelen

De geldmiddelen van de vereniging bestaan uit:

- a. contributie van de leden, waarvan het bedrag wordt bepaald door de algemene vergadering;
- b. opbrengsten van bezittingen;
- c. schenkingen, legaten, erfstellingen, donaties en andere toevallige baten.

Artikel 7: Wijziging statuten

1. Voorstellen tot wijziging van deze statuten moeten door het bestuur of tenminste tien leden uiterlijk twee weken voor de datum van de vergadering aan de leden worden bekendgemaakt.
2. Een besluit tot statutenwijziging behoeft tenminste twee derde van de uitgebrachte geldige stemmen.

Artikel 8: Huishoudelijk reglement

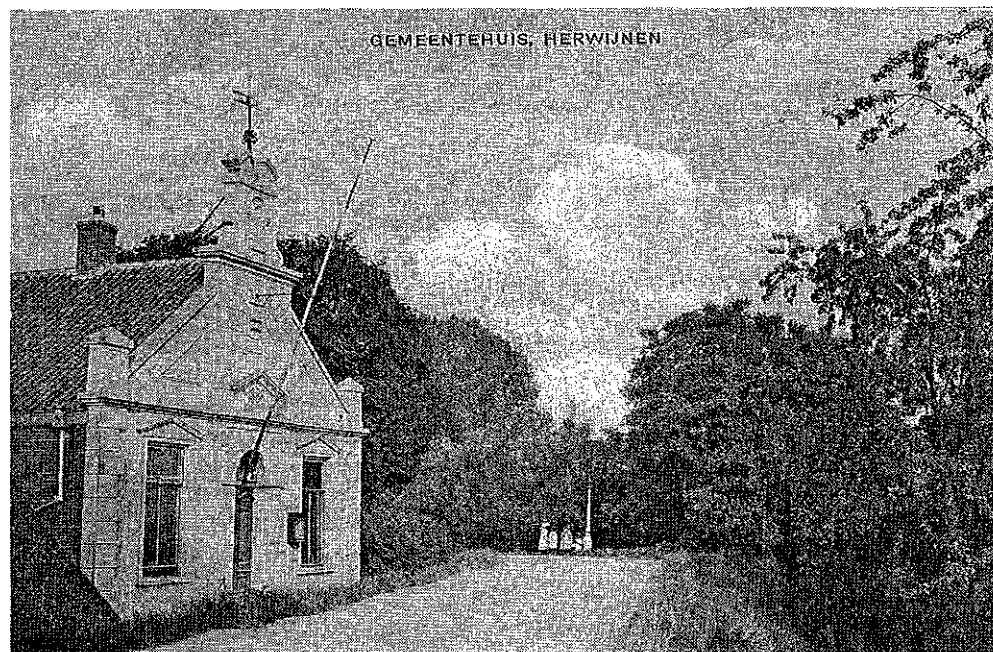
De algemene vergadering kan een huishoudelijk reglement vaststellen, hetwelk niet strijdig mag zijn met de bepalingen van deze statuten.

Artikel 9: Ontbinding

1. Ten aanzien van ontbinding van de vereniging is het bepaalde in artikel 7 van overeenkomstige toepassen.
2. Bij ontbinding van de vereniging bepaalt de algemene vergadering de bestemming van het batig saldo.

Artikel 10: Slotbepaling

In gevallen waarin de wet, deze statuten of, indien vastgesteld, het huishoudelijk reglement niet voorzien, beslist het bestuur.

Het wapen van Herwijnen.

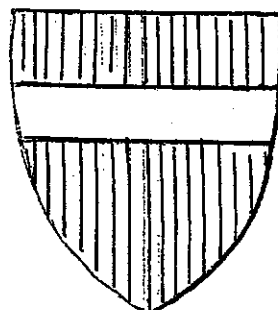
Een van de projecten van de historische vereniging is het gemeentewapen van de voormalige gemeente Herwijnen te restaureren en weer een waardige plaats te geven in het dorp Herwijnen. De gemeente Lingewaal heeft dan ook positief gereageerd op dit verzoek van de historische vereniging.

Het wapen van Herwijnen is gerestaureerd door de heer J. Schram, timmerman en schilder in dienst van de voormalige gemeente Herwijnen.

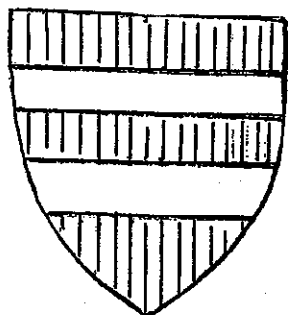
De geschiedenis van het blazoën (wapen) van Herwijnen.

In de wapenboeken van de Rietstap "Wapens van de of uitgestorven of niet weder erkenden adel" staat dat het blazoën van Herwijnen Gelderland, aldus een lakzegel van Herwijnen uit 1326, slechts één gouden dwarsbalk op een veld van keel (rood) heeft.

In het wapenboek "Armorial Général" schrijft Rietschap: in het jaar 1386 heeft het blazoën van Herwijnen reeds twee balken beschreven als zijnde twee gouden dwarsbalken op een veld van keel.

1326

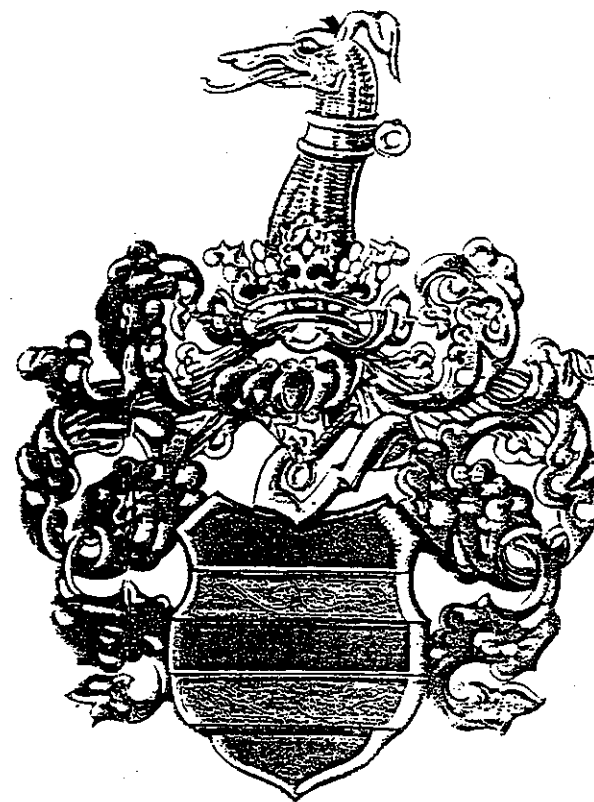

1386

Het voormalige gemeentewapen van Herwijnen is identiek aan het familiewapen van de Harcourts, een aanzienlijk Frans geslacht, die vermoedelijk de naam van de Heerlijkheid Herwijnen in de tiende of elfde eeuw heeft aangenomen.

Het blazoën van de familie van Herwijnen of gemeentewapen is altijd in de kleur rood met twee gouden dwarsbalken, het symbool geweest van een eeuwen oud dijkdorp.

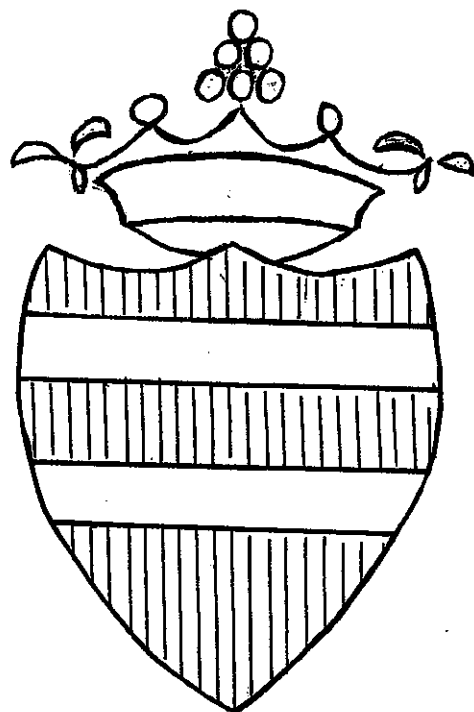
Het wapen met kroon is vermoedelijk afgeleid van het familiewapen van de familie J.W. van Herwijnen, wonende te Bandoeng en het familiewapen van ir. H. van Herwijnen uit Zoetermeer, dat identiek is aan het blazoën uit Bandoeng. Omschreven als een schild in rood met twee gouden dwarsbalken omhangen met lauwertakken. Helmtaken gekroond en een uitkomende goudgehalsbande, zilveren hazewindhond of een goudgehalsbande, zwarte hazewindskop en hals.

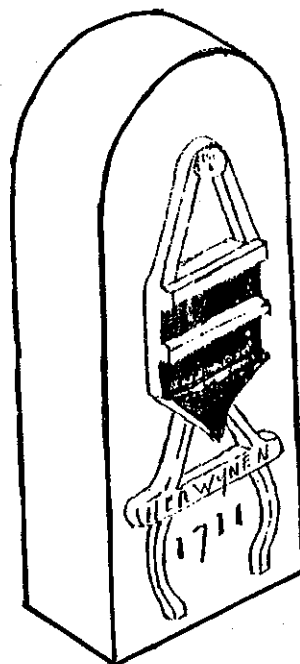
familiewapen door de eeuwen heen

Het oudste dat nog van het blazoën of wapen over is gebleven, is een uit het jaar 1711 daterende grenspaal met het blazoën van Herwijnen.

Voor 1800 moet het wapen van Herwijnen een kroon gedragen hebben en wel een ongetituleerde adel normaal (kroon van Adel zonder titel).

voor 1800

*grenspaal
1711*

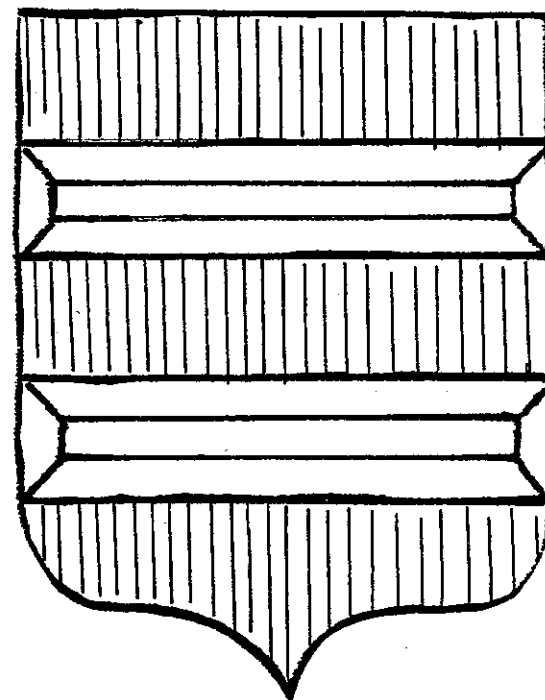
De lak en inktstempels van de gemeente Herwijnen waren tot 1955 met een kroon uitgevoerd.

het inktstempel tot 1955

Op verzoek van de gemeente Herwijnen werd op 20 februari 1816 het gemeentewapen vastgesteld. Omschreven als: het wapen dezer gemeente is vanwege den koning door de Hoge Raad van Adel bij besluit van 20 februari 1816 vastgesteld, zijnde een rood schild beladen met twee gouden dwarsbalken.

Samengevat: het blazoën van Herwijnen is dan ook al 600 jaar het symbool van Herwijnen.

M. van Maaren

"Den Oude Dijk"

Dat het land veroverd moest worden op het water, geldt voor driekwart van ons vaderland. In het rivierenland moest men meer dan tien eeuwen achtereen veel menselijk vernuft inzetten om het water te beteugelen. En desondanks was de strijd vaak tevergeefs. Het was de rivier zelf die haar eigen mogelijkheden beperkte door het opwerpen van stroomruggen. Gedurende de vierde en vijfde eeuw, brak ter hoogte van Zaltbommel, de Waal, door zijn natuurlijke stroomruggen en zocht zijn bedding iets noordelijker dan het oude stroombed. Langs het nieuwe stroombed van de Waal werden nieuwe stroomruggen afgezet. Op deze nieuwe noordelijke stroomruggen ontstonden later de nederzettingen, die er nu nog liggen. Met name Haaften, Hellouw en Herwijnen. Tussen de vijfde en zevende eeuw moet het riviereengebied door de hoge waterstanden onbewoond zijn geweest. Omstreeks 650 kwam het gebied tussen Rijn, Waal, Maas in Frankische handen, en vonden de streekbewoners de tracees terug van de bewoners, in de vijfde eeuw, en om zich te beschermen tegen de vele overstromingen vond men het beter om de natuurlijke stroomruggen te verhogen en te verzwaren.

Zo kan men nu nog tracés terugvinden van die oude verhoogde stroomruggen. In februari van het jaar 1635, stuwde een ijssdam in de rivier de Waal, tussen Herwijnen en Vuren het water zo hoog op, dat het water over de dijk (verhoogde stroomrug) liep. Een dijkdoorbraak en grote overstromingen waren op 22 februari 1635 het gevolg. In die dagen ontstond de "Oude Wiel" en een aantal kleinere wielen. Na die doorbraak werd ten zuiden van die ontstane wielen een nieuwe dijk aangelegd, op de overblijfselen van die oude dijk werden huizen gebouwd. Rond 1750 werd een statig landhuis gebouwd, genaamd "Huize Dijkzicht".

Naast "Huize Dijkzicht" staat een van de oudste bedrijven uit Herwijnen, omschreven als 17e eeuwse boerderij met schilddak door riet gedekt en gekoppelde ontlastingsboogjes in de gevel van de opkamer, van oorsprong een dwarshuis met twee delen (achterhuizen).

Aan de westzijde van de oude wiel werd in 1651 een boerderij gebouwd, genaamd de "Oude Dijk" omschreven als: het huis heeft een woongedeelte met rieten schilddak, een opkamer, oude kozijnen met luiken en muurankers met het jaartal 1651. Het huis is gebouwd op de oude dijk, ofwel stroomrug. Gaat men verder op zoek dan vindt men in de Peperstraat, rechts van de algemene begraafplaats (kerkhof) enkele verhogingen in het landschap omschreven door de Rijksdienst Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROD) als verhoogd aangelegd kerkterrein of vluchtberg. De fundamenten van de oude kerk van Herwijnen zijn nog aanwezig op het oude gedeelte van de algemene begraafplaats en zijn gemarkeerd door een viertal hoekstenen met in het midden de grafkelder van de heer van Hellouw.

Op de hoek Achterweg/Molenstraat zijn de oude resten te vinden van het voormalige kasteel "Drakenburg", beter bekend als "De Toorn", de oude contouren van de grachten zijn nog zichtbaar, met in het midden een boerderij uit de 18e eeuw.

De oude dijk, of stroomrug, is nog aanwezig en kruist de Molenstraat van oost naar west, ten hoogte van de woning van de familie Sterrenberg.

De historische vereniging Herwijnen vond de naam "Den Ouden Dijk" een gepaste en historisch verantwoorde naam voor haar vereniging.

De Boellaards.

De Boellaards, een naam die men regelmatig tegenkomt in de historie van Herwijnen. De familie Boellaard stamt af van Pieter Evertszoon Boellaard, burgemeester en hoofdheemraad van de stad en baronie Asperen.

Pieter Evertszoon leefde rond 1650. Pieter Boellaard geboren op 05-02-1683, zoon van Pieter Evertszoon, was heer van Tuil. Pieter droeg dan ook als tweede naam Pieter Boellaard van Tuyl. Pieter trouwde met Dorothea van der Pijl, geboren op 01-11-1680 te Heukelum. Pieter en Dorothea trouwden in de kerk te Haasten, maar zijn vier kinderen werden in Herwijnen geboren. Zijn vrouw stierf in 1719 in Tuil, maar werd bij haar ouders in Heukelum begraven.

Pieter Boellaard was ook schepen van het gericht van Tuil. In het geslachtsregister wordt ook vermeld, dat hij hoogheemraad van de Tielerwaard is geweest. Van hem ook is een anekdote bekend, die het volgende verhaald: "Hij was in de Tieler- en Bommelerwaarden een heel heer, die herhaalde malen kwesties had met het volk dat waterkeringen wilde doorsteken. Eens heeft hij met zijn knechts een gehele nacht een bandijk tegen het grauw (gespuis) van Tuil verdedigd. Een viertal mannen werden gepakt en de volgende dag zonder enige vorm van proces, aan de kant van de dijk opgehangen."

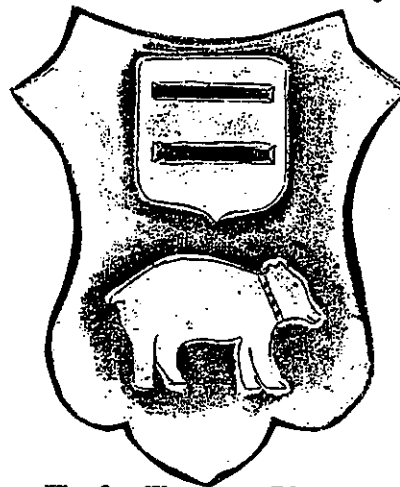
In die tijd was het een goed gebruik, dat de voornaam overgaat van vader op zoon, in de genealogie (voorouderonderzoek) is het gebruikelijk, dat men de vader Pieter I, de zoon Pieter II, de kleinzoon Pieter III enz. noemt. Van die methode maak ik gebruik om verwarring te voorkomen.

Pieter I overleed in Tuil op 28-08-1751 en werd er ook begraven. Zijn zoon Pieter II volgde hem op als heer van Tuil en ook hij was schepen van Tuil. Een tweede zoon, Johan Boellaard was heer van Zuilichem, woonde en trouwde in Tuil en kreeg negen kinderen die allemaal gedoopt werden in de kerk van Tuil. Johan Boellaard was ouderling en diaken in de kerk van Tuil. Hij overleed in 1807 in Tuil evenals zijn vrouw Anna Geertrui Kuiper in 1802, en een dochter in 1800. Een dochter van Beatrix Dorothea en Pieter I overleed in 1764.

Pieter II richtte ter ere van zijn ouders een praalgraf op met de wapens van de families Boellaard en Van der Pijl, laatstgenoemde is, zoals eerder vermeld, bij haar ouders in Heukelum begraven.

In 1743 komen we eigenlijk voor het eerst in Herwijnen de familie Boellaard tegen. In 1743 huwde Pieter II met Catharina Bierman, dochter van Adolphus Bierman, heer van Herwijnen. Pieter II en Catharina woonden in Herwijnen op het oude Kerkensteijn, waar tien kinderen werden geboren. Catharina overleed in 1781 te Herwijnen. Pieter II overleed in 1798 eveneens te Herwijnen en werd bijgestaan tijdens zijn ziekbed door de Herwijnen-se chirurgijn Van Krieken.

In 1801 werd de boedel en nalatenschap verdeeld van Pieter II en Catharina. De oudste zoon van Pieter II, Pieter III geboren in 1743, werd heer van Tuil en overleed in 1811 te Herwijnen. Jan Willem (oud kapitein) zoon van Dirk Boellaard werd beleend met Kerkensteijn. Jan Willem is geboren in 1772.

Het familiewapen Bierman.

In 1811 werd J.W. Boellaard schout en secretaris van Herwijnen. Maar in 1825 werd de schoutstitel vervangen door die van burgemeester. J.W. Boellaard, burgemeester van Herwijnen, heeft een belangrijke rol gespeeld binnen de Nederlandse Hervormde Kerk. In het jaar 1823 werd een eenvoudige zaalkerk onder een hoog zadeldak gebouwd, waartoe f 7.600,— door het rijk verstrekt werd, terwijl zij overigens uit ruime bijdragen en liefdegiften der gemeente werd opgebouwd.

J.W. Boellaard

De kerk heeft een houten toren en is van een orgel voorzien welke laatstelijk in het jaar 1837 door jonkheer Johan Eberhard Paul Ernst Gericke, heer der heerlijkheid Herwijnen aan de Nederlandse Hervormde Gemeente is geschonken. Bij het in gebruik nemen van de nieuwe kerk werd een gevelsteen onthuld met daarop de namen van vooraanstaande leden binnen de Nederlandse Hervormde Kerk, met als eerste naam: J.W. Boellaard.

Op 28 oktober 1929 werd bij Koninklijk Besluit eervol ontslag verleend aan J.W. Boellaard, burgemeester van Herwijnen.

J.W. Boellaard overleed op 16 december 1830. Jan Willem Boellaard werd opgevolgd door zijn zoon Dirk Boellaard (zijn stijl en leefwijze beschrijf ik in de tweede uitgave van de historische vereniging "Den Oude Dijk").

De Boellaards waren er in geslaagd vanaf de zestiende eeuw aanzienlijke bezittingen en ambten in de westelijke Tielerwaard en oostelijke Alblasserwaard te verwerven en binnen de Nederlandse Hervormde Gemeente een belangrijke opbouwende rol te hebben vervuld.

M. van Maaren.

Bronnen:

Archief gemeente Herwijnen.

Archief Nederlands Hervormde Kerk te Tuil.

Archief genealogie van M. van Maaren.

Archief historie van M. van Maaren.

Armoual Général (Rietstoy 1875) Van Gendt.

Heraldiek dr. Otfried Neubecker.

Herwijdense Vertellingen van M. van Maaren.

Gegevens mr. P.C. Bloys van Treslong.

Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

Nederlandse Leeuw.

Oudarchief Buren.

Over Heren, Weiden en Kastelen van drs. A. Bijl.

Register van beschermde monumenten.

Rietstap XXII-2250.

Prins en heer S. de Ranitze.

Stichting Oudheidkamer Maasdriel.

Bronnen behorende bij	1.	Den Oude Dijk.
	2.	Het Blazoen Herwijnen.
	3.	De Boellaards.

Een kiek van toen.

Als tegenwoordig een nieuwe burgemeester benoemd wordt in een gemeente als b.v. Lingewaal, dan is de officiële verwelcoming beperkt tot een formeel gebeuren in het gemeentehuis of dorps huis. Hier krijgt de nieuwbakken burger de gelegenheid om kennis te maken met de leden van de gemeenteraad, bestuurders van de verenigingen uit de gemeente en andere belangrijke en minder vooraanstaande mensen uit de gemeente.

In vroegere tijden gebeurde dat met meer folklore.

Ieder dorp op zijn eigen manier, met muziek, een erewacht gevormd door ruiters te paard, een rondrit per koets of op een landauer door de dorpen waarvan de eerste burger de scepter zal zwaaien in de komende jaren.

In Herwijnen had men vele malen de gewoonte dat men de nieuwe burgemeester welkom heette op de grens van Vuren en Herwijnen. Bij de Bradaal stond men dan opgesteld en liep de nieuwe eerste burger langs een erewacht te paard en belangstellenden. De laatste keer dat dit gebeurde was bij burgemeester A.G. Vermeulen in 1954. De paarden waren er niet bij, maar velen hadden de tijd en moeite genomen om de nieuwe burgemeester, zijn vrouw en kinderen te begroeten.

Links op de achtergrond ziet men het huis welke in de 50 en 60'er jaren bewoond werd door de familie Klop, waarvan de kinderen in Herwijnen naar school gingen. De boerderij rechts was van de familie Verhaar Eeuwijk.

Op de foto ziet men verder naast de burgemeester de heer Berkhout, hoofd van de openbare lagere school in Herwijnen. Verder links met hoed Arie de Kock, rechts met hoed Jo Blom daarnaast Leen de Bruyn. Wie is de man geheel rechts?

Kent u nog andere personen op deze foto geef het dan door aan Jaap de Kock, tel. 0418 - 581391.

Burgemeester Vermeulen

De Herwijense korenmolen.

De Herwijense korenmolen bestond al in 1743 en was tot 1775 eigendom van de familie Bierman, heer van Herwijnen, wonende op het kasteel de "Engelenburght".

Van 1775 tot 1821 was Jacob de Wit eigenaar. Jacob de Wit was afkomstig uit Brakel. Beide zonen van Jacob de Wit erfden de molen. Zoon Jacob de Wit werd de korenmolenaar (hij werkte waarschijnlijk al bij zijn vader op de molen) en zijn broer Pieter van Deventer de Wit was wagenmaker.

In november 1860 werd de molen verkocht onder notaris George Justinus Kolff. In de akte staat "eene steenen wind-korenmolen, met woonhuis, achterhuis of gebouw, tuin en erve. Staande en gelegen in de gemeente Herwijnen, kadastraal vermeld in sectie E, nummer 191, huis en erf, groot vier roeden, dertig ellen; nummer 192, tuin groot een roede, acht en negentig ellen; nummer 193, molen en erf groot twee roeden, negentig ellen en nummer 194, tuin groot acht roeden.

De rekwirente verkoper verklaarde namens zijn lastgevers, dat het hiervoor beschreven onroerend goed, aan hen in eigendom is aangekomen, uit de nalatenschap hunner ouders, wijlen de echtelieden, Jacob de Wit en Petronella van Deventer.

Het onroerend goed van een zekere som afgehangen en afgeslagen zijnde tot een som van vierduizend twee honderd gulden is gemijnd geworden door Jan Rink, landbouwer, wonende te Herwijnen.

Door Jan Rink ingezet een zekere som daarboven, afgeslagen tot op de som van tweeduizend gulden, als waarmee is gemijnd door Reijer de Jager landbouwer wonende te Deil, die also voor het voorgeschreven goed heeft geboden de som van zesduizend twee honderd gulden.

De ondergetekenden Jacob de Wit en Pieter van Deventer de Wit in deze genoemd, verklaren bij deze uit handen van de koper Reijer de Jager te hebben ontvangen in deze vermelde koopsom van zesduizend twee honderd gulden.

Herwijnen, 12 februari 1861.

J. de Wit P. van Deventer de Wit."

Mijn grootvader Reijer de Jager was gehuwd met Cornelia van Kranenburg, die door notaris G.J. Kolff het mooi Keetje werd genoemd, er is helaas geen foto van haar aanwezig.

Nu schijnt mijn grootvader volgens zijn familie beneden zijn stand getrouwd te zijn, dat was toen erg in de vorige eeuw. Nu kent men dat verschil niet meer. Maar met zijn familie lag hij overhoop.

Notaris Kolff heeft dat ook geweten, hij kwam ook uit Deil, ze waren vrienden van elkaar (waarschijnlijk jeugdvrienden). De notaris heeft mijn opa toen een seintje gegeven, dat hier een molen met woning te koop was.

Hij kwam in 1861 met twee kleine kinderen naar Herwijnen. Een jongetje van 3 jaar (geboren 30 juni 1858) Willem Gijsbert (mijn vader) en een dochtertje die in september twee jaar werd, Gereke de Jager. Later werd tante Gijsje, tante Aartje en als jongste oom Toon (Jan Anthonie) geboren.

In 1877 overleed hun moeder aan hersenvliesontsteking. De jongste was 10 jaar. Tante Geertje die in Deil bij hun vrijgezelle oom Toon woonde, moest naar huis komen. Later is tante Gijsje naar oom Toon gegaan en daar vandaan is ze gehuwd met een neef van haar die ook Willem Gijsbert heette en ze heeft altijd in Deil gewoond waar hij graanhandelaar was.

Toen mijn grootvader in 1901 stierf, werd de molen eigendom van mijn vader Willem Gijsbert (de zoon) en oom Toon (de broer Jan Anthonie de Jager).

Grootvader Reijer de Jager was geboren op 20 september 1822 te Deil en overleden op 19 januari 1901 in Herwijnen.

De firma werd nu "de gebroeders De Jager" Cornelis de Jager zoon van Willem Gijsbert de Jager werd daarna eerste hulp.

In de oorlog van 1914-1918 kwam hier de mobilisatie, wij zijn toen buiten de oorlog gebleven. Reijer, Cor en Jan waren alle drie in dienst dus moesten oom Toon en mijn vader de zaak drijven. Gemalen mocht er toen niet maar de boeren gaven toch hun koren mee. Het brood was toen erg slecht. Men kreeg op de bon 2 ons en er werden veel bonen en erwten gegeten. Zondags kookten ze niet zodat ze bonnen spaarden voor het weekend. Maar op maandagmorgen was het dikwijls zuur. Als men het uit elkaar trok waren het net draden, dan zat er de lang in zoals men dit noemde.

Daarom werd er nog wel eens voor de boeren gemalen, dat werd dan 's nachts gedaan. Eens kwam er een controleur kijken. De molenaar van Zuilichem had de wieken zien draaien. Bij mijn tantes en oom Toon was een nicht in huis, dochter van Gijsje de Jager-de Jager. Daar zat de controleur thee te drinken. Nu kwam Neeltje Engelina, zo heette nicht, mijn vader waarschuwen (ze woonde naast ons). Er stonden nog twee zakken klaar om gemalen te worden. Mijn oudste zuster Heiltje is met vader naar de molen gegaan, daar was een klein keldertje met een luik erop en samen hebben ze de zakken versjouwd en in de kelder gezet.

Wij houden de controleur wel aan de praat zei mijn nicht. Dat zal wel gegaan zijn, want oom Toon kon goed praten en het nichtje ook.

Toen de controleur kwam kijken vond hij nog één korreltje graan op de molensteen maar dat zei niet veel, hij kon daar geen procesverbaal van opmaken.

In februari 1923 werden de kap en de wieken van de molen gehaald. De kap werd slecht en er was toen nog geen vereniging voor het behoud van de Hollandse molen. Men besloot op een dieselmotor over te gaan. Daar is nog een apart gebouwtje voor gezet aan de noordzijde. De afbraak had bijna oom Toon z'n leven gekost. Van beneden werd iedere keer geroepen als er een balk naar beneden gegooid werd. Oom Toon liep naar buiten en een balk viel langs zijn schouder en gelukkig niet op zijn hoofd. Hij is er nog een paar weken mooi mee geweest.

Op de wind hoefde men nu niet meer te wachten. Als het lang windstil was, ging men weleens met het koren helemaal naar Gorinchem toe. Daar maalden men waarschijnlijk al machinaal. Dat was voor ons een heel feest, 's avonds warm eten was weer eens iets anders voor ons jong grut.

Die dieselmotor werd met ruwe olie gestookt. In het laatste oorlogsjaar van 1940-1945 werd de centrale van de P.G.M. in Nijmegen door de Engelsen gestookt op ruwe olie, wij stookten toen in de petroleumlamp van die ruwe olie, andere was er niet te koop. Ik moest geregeld de lampepit schoonmaken door die ongezuiverde olie kwam er een korst op. Er moest ook weer met de hand gewassen worden. Oom Toon die alleen overgeschoten was, kwam iedere avond dominoën, zo ook de evacuëes uit Scheveningen bij ons woonachtig. Eén kachel en één lamp hoefden er maar te branden, men kwam alles te kort in die tijd. 1944-1945 werd de hongerwinter genoemd. De stedelingen kwamen naar het platteland voor voedsel. Die oud of gebrekkig waren stierven van de honger of kregen hongerodeem (opgezette ledematen).

Die dieselmotor (Deutz) was best, maar niet 's winters als het hard vroom. De pijpleiding van het koelwater bevroor dan en 's zaterdag 's morgens was men de hele ochtend bezig met het ontdooien en kon men eindelijk 's middags gaan malen. Na de dieselmotor is er nog een elektrisch hamermolentje bij gekomen, dat stond binnen in de molen.

Toen Cornelis de Jager molenaar af was, was er geen opvolger, de molen raakte in verval. Op een zondagmiddag, zo'n zes jaar later kwam er een jongeman met zijn verloofde vragen of de molen te koop was. Een zekere Oostveen uit Utrecht.

Later is hij nog eens geweest en heeft de molen met omliggende grond gekocht voor f 1.500,-. Er moest een weekendwoning van gemaakt worden maar er is tot nu toe nog niets van gekomen en er zal zoals wij denken ook nooit wat van komen, de boel is steeds verder verrot.

In de oorlogsjaren is het een uitkijkpost van de Duitsers geweest. Een houten balustrade met daarop een glazen kap. Het zink dat erop lag was danig vertrapt.

C. de Jager heeft nog een oorlogschadevergoeding gevraagd, maar nooit gehad, er is toen niets aan gebeurd. Met regen lekte het overal doorheen in emmers en oude wasteilen, zo ging de boel dusdanig verrotten.

Dat was de geschiedenis van de Herwijnse korenmolen.

24 oktober 1976.

W.G. de Jager.

P.S. Bij het molenhuis staat een grote eikenboom die als eikeltje in 1861 door mijn vader is gepoot, tel nu maar uit hoe oud die boom is.

Mijn grootvader kocht het huis naast het molenhuis voor mijn vader. Tot 1924 woonden wij daarin. Dit huis werd toen gesloopt en er werd een nieuw huis gebouwd op de plaats van het oude.

Overgenomen in december 1979 door de kleindochter van Heiltje de Jager getrouwd met J.A. van Arendonk, dochter van hun jongste zoon A.C. van Arendonk.

P.S. In de jaren 80 kocht de heer W.C. Prins de molen en restaureerde deze zodanig, dat de molen nu als woning geschikt is.

Van de redactie.

U heeft voor u de tweede uitgave van het verenigingsblad van de historische vereniging "Den Ouden Dijk". Op 3 april jl. werd de eerste informatie-avond gehouden in het verenigingsgebouw "De Poort". Een 50-tal bezoekers mochten wij die avond welkom heten. Na enige uitleg gegeven te hebben over het doel van de vereniging, steeg het enthousiasme van de toehoorders en veranderden die avond van informatie-avond naar een oprichtingsavond. Wij als initiatiefnemers en als voorlopig bestuur waren dan ook blij met de opkomst en het enthousiasme. De voorbereidingen waren niet voor niets geweest!

Ook mochten wij die avond het eerste exemplaar van het verenigingsblad overhandigen aan wethouder Frans de Bruijn. Na de pauze was er gelegenheid om met elkaar kennis te maken, en verhalen, ideeën en suggesties uit te wisselen en kon men zich als lid aanmelden. Die avond werden alle 50 aanwezigen lid van de historische vereniging.

De eerste stap die wij na de oprichtingsavond hebben genomen, was een afspraak maken met notaris mr. A.Z. Snoek, die op 28 juni 1996 de oprichtingsakte pro deo heeft opgemaakt.

Hopelijk zal deze tweede uitgave van het verenigingsblad van de historische vereniging in een behoefte voorzien.